

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Географічний факультет

Затверджено Вченою радою
географічного факультету
Протокол № 10 від 19 березня 2024 р.

 (Сергій ЗАПОТОЦЬКИЙ)

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ – МАГІСТР
(денна форма навчання)**

**Освітній рівень – магістр
Галузь знань – 10 Природничі науки
Спеціальність – 106 Географія**

**Освітньо-наукова програма
«УРБАНІСТИКА ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК»**

Київ – 2024

ВСТУП

Вступне випробовування для навчання за освітньою програмою «Урбаністика та регіональний розвиток» (ОП «Магістр») відбувається відповідно до «Правил прийому до Київського національного університету імені Тараса Шевченка у 2024 році».

Метою вступного іспиту до магістратури зі спеціальності 106 Географія за програмою «Урбаністика та регіональний розвиток» є відбір і формування контингенту найбільш здібних студентів шляхом оцінювання знань та навичок вступників за напрямами професійно-орієнтованої діяльності бакалавра.

Вимоги до здібностей та рівня підготовленості абітурієнтів. Успішне засвоєння навчальної програми ОП «Магістр» за програмою «Урбаністика та регіональний розвиток» передбачає наявність у вступника базової вищої освіти, а також здібностей до оволодіння знаннями, уміннями та навичками у сфері суспільної географії, урбаністики та регіонального розвитку. Вступник до магістратури повинен знати теоретичні та методичні засади суспільної географії, сучасні концепції соціальної, економічної та урбаністичної географії, а також спеціалізовані теоретичні та методичні підходи і принципи урбаністичних досліджень, управління регіональним розвитком, закономірності, чинники та особливості регіонального та міського розвитку в Україні та світі. Вступник до магістратури повинен вміти застосовувати сучасні методи суспільно-географічних, урбаністичних та регіональних досліджень, використовувати засоби географічного моделювання, ГІС-технології, виявляти регіональні відміни та особливості розвитку суспільно-просторових процесів, аналізувати документи просторового планування.

Формою проведення вступного випробування до магістратури зі спеціальності 106 Географія за ОП «Урбаністика та регіональний розвиток» є письмовий екзамен відповідно до затвердженої програми вступних випробувань з відповідних фахових дисциплін, що за змістом і обсягом становлять навчальний матеріал підготовки фахівців за освітнім ступенем «Бакалавр».

Зміст програми вступних іспитів: програма вступного іспиту до магістратури за освітньою програмою «Урбаністика та регіональний розвиток» включає в себе такі модулі:

- Модуль 1. Основи суспільної географії
- Модуль 2. Соціальна географія
- Модуль 3. Економічна географія
- Модуль 4. Урбаністична географія
- Модуль 5. Регіональний розвиток та просторове планування
- Модуль 6. Методи досліджень
- Модуль 7. Міський розвиток в світі та Україні
- Модуль 8. Регіональний соціальний розвиток в світі та Україні
- Модуль 9. Регіональний економічний розвиток в світі та Україні
- Модуль 10. Регіоналізація країн світу та України

СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ

Комплект атестаційних завдань вступного іспиту до магістратури за освітньою програмою «Урбаністика та регіональний розвиток» складається з таких елементів:

- 8 тестових завдань для перевірки базових знань з фахових дисциплін ОР «Бакалавр» за спеціальністю 106 Географія;
- 4 творчих завдання аналітичного характеру.

Тестові завдання передбачають вибір однієї правильної відповіді з трьох або чотирьох запропонованих варіантів. Творчі завдання передбачають розгорнуту відповідь аналітичного характеру, виявлення та аналіз ключових взаємозв'язків, демонстрацію розуміння перебігу суспільно-просторових процесів, набутих теоретичних знань та методичних навичок.

Тестові та творчі завдання охоплюють питання з усіх модулів програми.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ ВСТУПНИКІВ

На іспиті до магістратури за освітньою програмою «Урбаністика та регіональний розвиток» знання вступника оцінюються за результатами перевірки письмових відповідей на питання екзаменаційного білету. Кожне тестове завдання оцінюється за 5-бальною шкалою, кожне творче завдання аналітичного характеру – за 40-бальною шкалою. Підсумкова оцінка за вступний іспит до магістратури обраховується як сума балів за 8 тестових завдань та 4 творчих завдання аналітичного характеру. Максимальна кількість, відповідно, становить 200 балів ($8 \times 5 + 4 \times 40$).

Оцінювання тестових завдань здійснюється за таким принципом: за виконання тестового завдання абітурієнт може отримати 0 або 5 балів:

- 5 балів, якщо вказано правильну відповідь;
- 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, або зазначено більше однієї відповіді, або відповіді не надано.

Творчі завдання аналітичного характеру оцінюються, виходячи з таких критеріїв:

- 35-40 балів виставляється вступнику у випадку повного та правильного розкриття сутності питання, творчого аналізу ключових взаємозв'язків, фахового розуміння перебігу суспільно-просторових процесів, а також демонстрації ґрунтовних теоретичних знань та методичних навичок;

- 28-34 бали виставляється вступнику в разі неповного розкриття питання, поверхневого аналізу ключових взаємозв'язків, загального розуміння перебігу суспільно-просторових процесів, а також наявності несуттєвих помилок, які не впливають на правильність відповіді на питання;

- 21-27 балів виставляється вступнику у випадку часткового розкриття питання, фрагментарності аналізу ключових взаємозв'язків, неповного розуміння перебігу суспільно-просторових процесів, а також наявності суттєвих помилок, які впливають на правильність відповіді на питання;

- 0-20 балів виставляється вступнику в разі не розкриття сутності питання, відсутності аналізу ключових взаємозв'язків, нерозуміння перебігу суспільно-просторових процесів, демонстрації відсутності достатніх теоретичних знань та методичних навичок.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНИХ ІСПИТІВ

Модуль 1. Основи суспільної географії

Об'єкт та предмет суспільної географії. Місце суспільної географії в системі географічних наук. Структура суспільної географії. Методологічні підходи в суспільній географії. Закони та закономірності в суспільній географії. Територія. Властивості території. Типи територій. Регіон, район, зона, ареал. Поняття «місце» та «простір». Виробництво простору. Поняття «географічне середовище» та «життєвий простір». Поняття «культурний ландшафт». Просторова організація суспільства. Географічний (територіальний) поділ праці. Теорії, що пояснюють територіальний поділ праці. Територіальна спеціалізація. Суспільно-географічне положення. Територіальна (просторова) структура. Типи та елементи територіальної структури. Опорний каркас території. Концепція центральних місць. Агломерації, вузли, центри, пункти. Територіальна концентрація та просторова дифузія. Поняття доступності та зв'язності. Суспільно-просторові процеси.

Модуль 2. Соціальна географія

Поняття про соціально-демографічний розвиток. Демографічні показники. Стативно-вікова піраміда. Моделі демографічного переходу. Концепції міграційної поведінки населення. Просторові моделі міграцій. Соціально-гуманістичні напрями географічних досліджень. Територіальна ідентичність. Сприйняття простору. Топофілія, топофобія. Географічні образи. Перцепційні портрети регіонів. Гендер і географія. Рівень та якість життя населення. Методики та показники оцінки якості життя населення. Соціальні негаразди. Соціальна безпека.

Модуль 3. Економічна географія

Система взаємодії «природа – суспільство». Природно-ресурсний потенціал території. Земельний кадастр. Моніторинг земель. Працересурсний потенціал території. Зайнятість та безробіття. Поняття «креативний клас». Концепції та моделі ринку праці. Регіональні ринки праці. Територіальна структура ринку праці. Фордистська та пост-фордистська економіка. Макіладора. Структурні трансформації господарських комплексів. Терціарізація економіки. Кластерний підхід в регіональній економіці. Сфера послуг. Поняття «ранг послуги», «поріг послуги», «радіус послуги». Економічна безпека. Забруднення довкілля. Концепція сталого розвитку. Цілі сталого розвитку.

Модуль 4. Урбаністична географія

Поняття «місто» та «міський спосіб життя». Урбанізація та урбогенез. Кількісні та якісні параметри урбанізації. Мережі міських поселень. Концепції

світових, глобальних міст. Суспільно-географічне положення міста. Моделі просторової структури міст. Процеси просторового розвитку міст. Стадійо-регіональний характер урбанізації. Колоніальні міста. Індустріальні міста. Постіндустріальний розвиток міст. Сучасні трансформації у містах. Джентрифікація. Публічні простори міст. Метрополітенські регіони, їх структура. Міські агломерації. Моно- та поліцентричні агломерації. Етапи розвитку міських агломерацій. Розвиток приміської зони. Субурбанізація. Міста-супутники. Хибна урбанізація. Неконтрольований розвиток міст. Містоутворювальна підсистема. Містоформуючі галузі. Містообслуговуюча підсистема. Монофункціональні міста. Міська інфраструктура. Міський транспорт. Транспортна система міста. Неоліберальний розвиток міст. Концепція «право на місто».

Модуль 5. Регіональний розвиток та просторове планування

Поняття регіонального розвитку. Чинники регіонального розвитку та розміщення господарства. Концепції нерівномірного регіонального розвитку. Модель «центр-периферія». Рівні соціально-економічного розвитку регіонів. Індекс Джині. Суспільно-географічне районування. Просторове планування. Принципи просторового планування. Індикативне та директивне планування. Документація з просторового планування. Генеральна схема планування території України. Містобудівна документація. Державні будівельні норми. Генеральний план населеного пункту. Функціональне зонування. Структурно-планувальні елементи. Проектування житлової забудови. Проектування приміської зони.

Модуль 6. Методи досліджень

Кількісні та якісні методи дослідження. Кількісні та якісні показники. Методи спостереження. Вибірка. Методи опитування та інтерв'ю. Методи експертних оцінок. Метод Дельфі. SWOT-аналіз. Контент-аналіз. Математико-статистичні методи. Статистичний аналіз рядів даних. Кореляційно-регресійний, кластерний, факторний аналіз. Поняття «часового лагу». Методи просторової регресії. Моделювання в географії. Напрями моделювання. Класифікація моделей. Картографічні методи. Особливості картографування суспільно-просторових процесів і явищ. Ментальне картування. Геоінформаційні системи та технології. Емпіричні моделі. Закон Ципфа (правило «ранг-розмір»). Крива Лоренца.

Модуль 7. Міський розвиток в світі та Україні

Урбанізація в світі. «Вибух» урбанізації. Мегаполіси, міські агломерації світу, чинники їх формування та розвитку. Еволюція форм міського розселення та сучасні процеси у містах в різних регіонах та країнах світу. Столичні міста. Тенденції та моделі субурбанізації в світі. Особливості урбанізації в Україні, регіональні відміни. Міста та міські агломерації України. Столичні міста України. Стадії міського розвитку в Україні. Демографічна ситуація в містах України. Густота міського населення в Україні.

Модуль 8. Регіональний соціальний розвиток в світі та Україні

Регіональні відмінності та чинники природного руху, густоти населення, статеві-вікової структури, тривалості життя населення в світі та Україні. Регіональні особливості поширення безробіття, бідності, захворюваності, злочинності та інших соціальних негараздів в Україні та світі. Міграція молоді з України. Старіння населення в світі та Україні. Гендерні співвідношення в регіонах світу та України. Українська діаспора. Соціальні проблеми та виклики в світі. Етнічна структура населення України.

Модуль 9. Регіональний економічний розвиток в світі та Україні

Географія світового господарства та міжнародний поділ праці. Чинники нерівномірного економічного розвитку регіонів у світі. Роль природних ресурсів, людського капіталу, технологічних та інституційних факторів у розвитку господарства країн світу та їх регіонів. Технополіси світу. Спеціальні економічні зони. Нові індустріальні країни. Найбільш відсталі регіони та країни світу. Регіональні відмінності у забезпеченості природними ресурсами в світі та Україні. Регіональні відмінності у забезпеченості трудовими ресурсами в світі та Україні. Світовий ринок праці. Світові центри притягання робочої сили. Ринок праці України. Галузі спеціалізації промисловості регіонів світу та України. Чинники розміщення та центри окремих галузей промисловості. Чинники розвитку сільського господарства в регіонах світу та України. Галузі спеціалізації сфери послуг регіонів світу та України. Найбільші аеропорти, морські та річкові порти світу та України. Регіональні відмінності у розвитку роздрібно-торгівлі в Україні.

Модуль 10. Регіоналізація країн світу та України

Просторова структура розселення та господарства Європи. Субрегіони Європи. «Блакитний банан». Регіональна інтеграція в Європі. Євросоюз. Єврозона. Регіональна інтеграція в Північній Америці. НАФТА. Суспільно-географічні особливості розвитку регіонів Великої Британії, Німеччини, Франції, Італії, Іспанії, США, Канади, Японії, Китаю, Індії, Австралії. Полюси соціально-економічного зростання в світі. Регіоналізація України. Суспільно-географічні особливості розвитку Столичного, Центрального, Північно-Східного, Придніпровського, Донецького, Причорноморського, Подільського, Карпатського та Північно-Західного макрорайонів України. Адміністративно-територіальна реформа в Україні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Безлюбченко О.С., Завальний О.В., Черноносова Т.О. *Планування і благоустрій міст*: навч. посіб. Харків: ХНУМГ, 2017. 205 с.

Гудзеляк І.І. *Географія населення*: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 256 с.

Дідик В.В., Павлів А.П. *Планування міст*: Підручник. Львів: Львівська політехніка, 2006. 411 с.

- Дронова О.Л. *Геоурбаністика*: навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. 419 с.
- Дронова О. Л., Запотоцький С. П. *Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст*: Навч.-метод. посібник. Київ: Прінт-Сервіс, 2018. 214 с.
- Економічна і соціальна географія світу*: навч. посібник. / За ред. С.П. Кузика. Львів: Світ, 2002. 672 с.
- Кононенко О.Ю. *Актуальні проблеми сталого розвитку*: навч.-метод. посібник. Київ: ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с.
- Кононенко О.Ю. *Економічна географія*: Навч.-метод. посібник. Київ, 2022. 131 с.
- Куйбіда В.С., Білоконь Ю.М. *Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід*. Київ: Логос, 2009. 108 с.
- Мезенцев К.В. *Регіональне прогнозування соціально-економічного розвитку*: навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2004. 82 с.
- Мезенцев К.В., Мезенцева Н.І., Мостова І.О., Сайчук В.С. *Географія праці: сучасні концепти та ринки праці регіонів*: навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. 190 с.
- Мезенцев К.В., Підгрушний Г.П., Мезенцева Н.І. *Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність та поляризація*: монографія. Київ: Прінт сервіс, 2014. 132 с.
- Мезенцева Н.І., Кривець О.О. *Гендер і географія в Україні*: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2013. 194 с.
- Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. *Економічна і соціальна географія України*: навч.-метод. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2010. 239 с.
- Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. *Суспільно-географічне районування України*: навч.-метод. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2000. 228 с.
- Методи суспільно-географічних досліджень*: навч.-метод. видання / за ред. К. Мезенцева. Київ: Видавництво «Фенікс», 2021. 100 с.
- Пістун М.Д., Мезенцев К.В., Тьорло В.О. *Регіональна політика України: суспільно-географічний аспект*: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2004. 130 с.
- Палеха Ю. М. *Планування забудови міського середовища*: монографія. Київ. 2008. 121 с.
- Підгрушний Г.П. *Промисловість і регіональний розвиток України*: монографія. Київ: ІГ НАНУ, 2009. 300 с.
- Смаль І., Харченко О. *Соціально-економічна географія світу. Регіони і країни: Європа*: навч. посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 499 с.
- Соціальна географія*: підручник / За ред. Л. Немець та К.Мезенцева. Київ: Фенікс, 2019. 304 с.
- Соціально-економічна географія України*: навч. посібник. / За ред. О.І. Шаблія. Львів: Світ, 1994. 608 с.
- Топчієв О.Г. *Основи суспільної географії*: навч. посібник. Одеса: Астропрінт, 2001. 560 с.
- Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С. *Планування території*: навч. посібник. Херсон: Грінь Д.С., 2014. 268 с.
- Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С., Яворська В.В. *Регіоналістика: географічні*

основи регіонального розвитку і регіональної політики: навч. посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 372 с.

Топчієв О.Г. *Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика: навч. посібник.* Одеса: Астропринт, 2005. 632 с.

Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія / За ред. К.Мезенцева, Я.Олійника, Н.Мезенцевої. Київ: Фенікс, 2017. 438 с.

Шаблій О.І. *Основи суспільної географії: підручник.* Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 296 с.

Шаблій О.І. *Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії: монографія.* Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2001. 744 с.

Юрківський В.М. *Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: підручник.* Київ: Либідь, 2000. 416 с.